

Ὁ ὄρος «Αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία»

τοῦ Μητροπολίτου Ναυπάκτου καί Ἁγίου Βλασίου **Ἱεροθέου**

Σέ προηγούμενο κείμενό μου κατέληξα στό ὅτι σέ ἐπόμενο κείμενο θά ἀσχοληθῶ μέ τόν ὄρο «Αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία», πού παρερμηνεύεται. Αὐτό τό κάνω μέ τήν παρούσα μελέτη, μέ τήν ὁποία ἐπεκτείνω τίς σκέψεις μου, πού συνοπτικά εἶχαν διατυπωθῆ καί παλαιότερα.

Ὅταν ἀναφερόμαστε στίς κατά τόπους Ἐκκλησίες τίς ἀποκαλοῦμε Αὐτοκέφαλες, καί στόν Τόμο μέ τόν ὁποῖον χειραφετοῦνται οἱ Μητροπόλεις τοῦ Οἴκουμενικοῦ Πατριαρχείου καί χορηγεῖται σέ αὐτές ἡ αὐτοδιοίκηση γίνεται λόγος γιά Αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία.

Θεωρῶ ὅτι ὁ ὄρος *Αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία* πρέπει νά διευκρινισθῆ τό τί σημαίνει ἐκκλησιολογικῶς. Καί αὐτό εἶναι σημαντικό, διότι τό πρόβλημα πού ἀνέκυψε μέ τήν Οὐκρανία εἶναι ἓνα σύμπτωμα, ἀλλά τό αἷτιο τῆς ἀσθενείας βρίσκεται στό πῶς θεωρεῖται σήμερα ἡ λεγόμενη Αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία, ἀπό μερικές κατά τόπους Ἐκκλησίες. Αὐτό θά γίνῃ σαφές μέ ὅσα θά γραφοῦν στήν συνέχεια.

1. Ὁ Χριστός κεφαλή τῆς Ἐκκλησίας

Κατ' ἀρχάς πρέπει νά τονισθῆ ὅτι κεφαλή τῆς Ἐκκλησίας, καί ἐννοῶ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, εἶναι ὁ Χριστός. Αὐτό τό γράφει κατά τρόπο ἀπόλυτο ὁ Ἀπόστολος Παῦλος: «Καί πάντα ὑπέταξεν ὑπό τούς πόδας αὐτοῦ, καί αὐτόν ἔδωκε κεφαλὴν ὑπέρ πάντα τῇ ἐκκλησίᾳ, ἣτις ἐστί τό σῶμα αὐτοῦ, τό πλήρωμα τοῦ τά πάντα ἐν πᾶσι πληρουμένου» (Ἐφ. αἰ 22-23).

Καί στήν συνέχεια γράφει: «Ἀληθεύοντες δέ ἐν ἀγάπῃ αὐξήσωμεν εἰς αὐτόν τά πάντα, ὅς ἐστιν ἡ κεφαλή, ὁ Χριστός, ἐξ οὗ πᾶν τό σῶμα συναρμολογούμενον καί συμβιβαζόμενον διά πάσης ἀφῆς τῆς ἐπιχορηγίας κατ' ἐνέργειαν ἐν μέτρῳ ἐνός ἐκάστου μέρους τήν αὐξήσιν τοῦ σώματος ποιεῖται εἰς οἰκοδομήν ἑαυτοῦ ἐν ἀγάπῃ» (Ἐφ. δ 15-16).

Τά ἀποστολικά αὐτά χωρία εἶναι σαφέστατα. Κεφαλή τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ὁ Χριστός. Αὐτός συναρμολογεῖ καί συνδέει ὅλο τό σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, καί κάθε μέλος τῆς Ἐκκλησίας, σύμφωνα μέ τό χάρισμα πού διαθέτει, συμβάλλει στήν αὐξήσιν τοῦ σώματος καί τήν οἰκοδομήν του μέ ἀγάπην.

Σέ ἄλλο σημεῖο τῆς ἴδιας Ἐπιστολῆς γράφει ὅτι «ὁ Χριστός κεφαλή τῆς ἐκκλησίας, καί αὐτός ἐστί σωτήρ τοῦ σώματος» (Ἐφ. εἰ 23). Αὐτό σημαίνει ὅτι

Σωτήρας τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ὁ Χριστός **καί** ὅτι κανένα μέλος τοῦ σώματος δέν σώζει τὴν Ἐκκλησία, ἀλλὰ παραμένει στὴν Ἐκκλησία γιὰ νὰ σωθῆ.

Ἐφ' ὅσον ὁ Χριστός εἶναι κεφαλή τῆς Ἐκκλησίας καὶ κανένας ἄλλος, τότε τί σημαίνει ὅτι μιά Τοπική Ἐκκλησία εἶναι Αὐτοκέφαλη; Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος μέ ἀπόλυτο τρόπο ἐρωτᾷ: «Μεμέρισται ὁ Χριστός; μή Παῦλος ἐσταυρώθη ὑπὲρ ὑμῶν; ἢ εἰς τό ὄνομα Παύλου ἐβαπτίσθητε;» (ΑἰΚορ. αἰ 13).

Ἔτσι, οἱ κατά τόπους Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες δέν πρέπει νὰ νοοῦνται ὅτι εἶναι ἀνεξάρτητες αὐτοκεφαλίες, ἀλλὰ πρέπει νὰ νοοῦνται ὅτι εἶναι κατά τόπους Ἐκκλησίες κατά τρόπον εὐχαριστιακό.

Στὴν θεία Εὐχαριστία ἕνας εἶναι ὁ Ἄμνος ἐπάνω στό Δισκάριο, ἕνας εἶναι ὁ Χριστός, ὁ Ὅποιος μελίζεται χωρὶς νὰ διαιρῆται, γι' αὐτό ὁ Προεστῶς τῆς Εὐχαριστιακῆς Συνάξεως λέγει: «Μελίζεται καὶ διαμερίζεται ὁ ἄμνος τοῦ Θεοῦ, ὁ μελιζόμενος καὶ μή διαιρούμενος». Ἔτσι, καθένας κοινωνεῖ ὁλόκληρο τὸν Χριστό καὶ ὄχι ἕνα μέρος Του.

Ὁ π. Ἰωάννης Ρωμανίδης ἔλεγε ὅτι αὐτὴ ἡ εὐχαριστιακὴ φράση εἶναι «τό κλειδί τοῦ μυστηρίου τῆς Πεντηκοστῆς». Στὴν Παλαιὰ Διαθήκη ἡ Χάρη τοῦ Θεοῦ «μερίζεται ἀμερίστως ἐν μεριστοῖς», ἀλλὰ αὐτό γίνεται τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς μέσα στὴν Ἐκκλησία μέ τό Σῶμα τοῦ Χριστοῦ. «Ἐκεῖνο πού ἔχει σημασία εἶναι ὅτι ἀπό τὴν Πεντηκοστή, πού ἡ ἀνθρώπινη φύση τοῦ Χριστοῦ μετέχει στὴν ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ, πού μερίζεται ἀμερίστως ἐν μεριστοῖς, ὁλόκληρος ὁ Χριστός κατοικεῖ στὸν κάθε πιστό, σ' ἐκεῖνον ὅμως στὸν ὁποῖο ἔχει "μορφωθεῖ" ὁ Χριστός».

Δηλαδή, ἀπό τὴν Πεντηκοστή τό Σῶμα τοῦ Χριστοῦ εἶναι πηγὴ τῆς ἀκτίστου Χάριτος τοῦ Θεοῦ, δυνάμει τῆς ἐνώσεως θείας καὶ ἀνθρωπίνης φύσεως στὴν ὑπόσταση τοῦ Λόγου, ὁπότε καὶ αὐτό «μερίζεται ἀμερίστως ἐν μεριστοῖς».

Ὁ Χριστός εἶναι κεφαλή τῆς Ἐκκλησίας. Οἱ κατά τόπους προεστῶτες θεωροῦνται ὡς κεφαλές εἰς τύπον καὶ τόπον τοῦ Χριστοῦ καὶ ὄχι ὡς ἀντιπρόσωποι Του καὶ βικάριοι Του.

2. Ὁ Μητροπολίτης θεωρεῖται ὡς κεφαλή τῆς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου εἰς τύπον Χριστοῦ

Προσπάθησα νὰ ἐντοπίσω ἱερούς Κανόνες, στοὺς ὁποίους νὰ ὑπάρχη ἡ λέξη *αὐτοκέφαλον*. Παρὰ τὴν ἀναζήτησή μου δέν συνάντησα αὐτόν τὸν ὄρο στοὺς ἱερούς Κανόνες, ἀλλὰ ἄλλους ὄρους, ὅπως: *ἀνεπηρέαστον, ἀβίαστον* κλπ.

Από τούς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας στίς Οἰκουμενικές Συνόδους δόθηκε μιά ἐλευθερία σέ διάφορες κατά τόπους Ἐκκλησίες νά χειροτονοῦν τούς Ἐπισκόπους τους καί νά ἀσκοῦν τήν διοίκηση τῶν Ἐπαρχιῶν τους, χωρίς οἱ ἄλλες Ἐκκλησίες νά ἐπεμβαίνουν στά ἐσωτερικά τους.

Ἡ βάση λειτουργίας τῶν κατά τόπους Ἐκκλησιῶν εἶναι ὁ 34^{ος} Ἀποστολικός Κανόνας, πού διαγορεύει:

«Τούς Ἐπισκόπους ἐκάστου ἔθνους, εἰδέναι χρή τόν ἐν αὐτοῖς πρῶτον, καί **ἡγεῖσθαι αὐτόν ὡς κεφαλὴν**, καί μηδέν τι πράττειν περιττόν ἄνευ τῆς ἐκείνου γνώμης· μόνα δέ πράττειν ἕκαστον, ὅσα τῆ ἀυτοῦ παροικία ἐπιβάλλει, καί ταῖς ὑπ' αὐτήν χώραις. Ἀλλά μηδέ ἐκεῖνος ἄνευ τῆς πάντων γνώμης ποιεῖτω τι. Οὕτω γάρ ὁμόνοιά ἐσται, καί δοξασθήσεται ὁ Θεός, διὰ Κυρίου ἐν ἁγίῳ Πνεύματι, ὁ Πατήρ, καί ὁ Υἱός, καί τό ἅγιον Πνεῦμα».

Ἡ μετάφραση εἶναι ἡ ἀκόλουθη:

«Οἱ ἐπίσκοποι κάθε ἐπαρχίας πρέπει νά γνωρίζουν αὐτόν πού εἶναι πρῶτος ἀνάμεσά τους καί νά θεωροῦν αὐτόν ὡς κεφαλὴ καί νά μὴν κάμνουν τίποτε παραπάνω χωρίς τῆ γνώμη ἐκείνου· ἀλλά ὁ καθένας νά κάμνη μόνο ἐκεῖνα, ὅσα τοῦ καθορίσει (ὁ ἀνώτερός του) γιά τήν ἐπαρχία του καί γιά τίς πόλεις πού ἀνήκουν σ' αὐτή. Ἀλλά οὔτε κι ἐκεῖνος νά κάμνη κάτι χωρίς τῆ γνώμη ὁλονῶν. Γιατί ἔτσι θά ὑπάρχη ὁμόνοια καί θά δοξασθῇ ὁ Θεός "διὰ Κυρίου ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι"· ὁ Πατέρας καί ὁ Υἱός καί τό Ἅγιο Πνεῦμα» (Προδρόμου Ἀκανθόπουλου).

Στόν Ἀποστολικό αὐτόν Κανόνα ὑπάρχει μιά θαυμαστή ἰσορροπία, γιά νά ἐπικρατῇ ἐνότητα στήν Ἐκκλησία καί ἀφορᾶ ὅλα τά ἐπίπεδα τοῦ συνοδικοῦ συστήματος στήν Ἐκκλησία.

Κατά τόν Ἰωάννη Ζωναρᾶ (1074-1130 μ.Χ.), πού ἐρμηνεύει τόν Κανόνα αὐτόν, ὅπως τά σώματα, ἂν δέν ἔχουν τήν ἐνέργεια μιᾶς κεφαλῆς, κινοῦνται πλημμελῶς ἢ εἶναι ἄχρηστα παντελῶς, ἔτσι καί τό σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, «εἰ μή ὁ πρωτεύων τούτου, καί **τάξιν πληρῶν κεφαλῆς**, ἐπί τῆς οἰκείας διατηροῦτο τιμῆς, **ἀτάκτως καί πλημμελῶς κινήσεται**». Ἐδῶ πρέπει νά σημειωθῇ ὅτι ὁ πρῶτος «τάξιν πληρῶν κεφαλῆς».

Στήν συνέχεια ἐρμηνεύει ὅτι τούς πρῶτους Ἐπισκόπους κάθε Ἐπαρχίας, δηλαδή τούς Ἐπισκόπους τῶν Μητροπόλεων, ὁ παρών Κανὼν «κεφαλὴν ἡγεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἄλλων ἐπισκόπων τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας κελεύει», ὥστε «χωρίς ἐκείνου μηδέν ποιεῖν» στήν κοινή κατάσταση τῆς Ἐκκλησίας, δηλαδή σέ «συζητήσεις δογματικές, οἰκονομίας περί σφαλμάτων κοινῶν, καταστάσεις ἀρχιερέων, καί ὅσα τοιαῦτα». Βεβαίως, δέν παραχωρεῖται στόν «Πρῶτον» νά

καταχρᾶται τήν τιμή, νά ἐπεμβαίνη ἄνευ τῆς γνώμης τῶν Ἐπισκόπων στίς ἐσωτερικές ὑποθέσεις τῶν Ἐπισκόπων τους.

Ὁ Θεόδωρος Βαλσαμών (1140-1199 μ.Χ.) ἐρμηνεύοντας αὐτόν τόν Κανόνα, γράφει ὅτι «τάξις συνέχει πάντα καί τά οὐράνια, ἀλλά καί τά ἐπίγεια». Ὅταν κἀνή λόγο γιά τά οὐράνια, ἐννοεῖ τούς ἀγγέλους καί τούς ἁγίους. Ἔτσι, ὁ Κανών αὐτός διορίζει «τιμᾶσθαι τούς χειροτονήσαντας ὑπό τῶν χειροτονηθέντων· οὗτοι γάρ εἰσι **πρῶτοι**, καί **κεφαλαί αὐτῶν**». Καί στήν συνέχεια ἐρμηνεύει: «Διό καί ὠρίσθη κατά κοινήν γνώμην, τά ἐπέκεινα τῆς διοικήσεως τῶν ἀνηκόντων ἐκάστη παροικία, εἰς ἐκκλησιαστικήν κατάστασιν ἀποβλέποντα καί περιττά λογιζόμενα, μή γίνεσθαι χωρίς γνώμης τῶν πρώτων». Ἀλλά καί στόν Πρῶτο «τοιοῦτον τι ποιεῖν ἄνευ γνώμης τῶν ἐπισκόπων αὐτοῦ οὐκ ἐνεδόθη».

Ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης, ἐρμηνεύοντας αὐτόν τόν Ἀποστολικό Κανόνα, γράφει:

«Διά τοῦτο καί ὁ παρών Κανών διορίζει. Ὅτι ὅλοι οἱ Ἐπίσκοποι τῆς κάθε ἐπαρχίας πρέπει νά γνωρίζουν ἐκεῖνον, ὅπου εἶναι **πρῶτος** ἀνάμεσα εἰς αὐτούς, ἦτοι τόν Μητροπολίτην· καί **νά νομίζωσιν αὐτόν ὡς κεφαλὴν ἰδικῆν των**, καί χωρίς τήν αὐτοῦ γνώμην νά μή κάμνουσι κἀνένα πρᾶγμα περιττόν: ὅπου δέν ἀνήκει δηλαδή εἰς τά ἐνορίας τῶν Ἐπισκοπῶν τους, ἀλλ' ὑπερβαῖνον αὐτάς, ἀποβλέπει εἰς τήν κοινήν ὄλην τῆς ἐπαρχίας κατάστασιν· καθῶς, λόγου χάριν, εἶναι τά περί δογμάτων ζητήματα, αἱ οἰκονομίαι καί διορθώσεις τῶν κοινῶν σφαλμάτων, αἱ καταστάσεις καί χειροτονίαι τῶν Ἀρχιερέων, καί ἄλλα παρόμοια. Ἀλλά νά συνάγωνται εἰς τόν Μητροπολίτην, καί μαζί μέ αὐτόν νά συμβουλευῶνται διά τά τοιαῦτα κοινά πράγματα, καί ἐκεῖνο ὅπου ἤθελε φανῆναι περί αὐτῶν καλλίτερον, κοινῶς νά ἀποφασίζηται. Ὁ καθ' ἕνα ἀπό τούς Ἐπισκόπους, ἐκεῖνα μόνον νά πράττη καθ' ἑαυτόν, χωρίς τήν γνώμην τοῦ Μητροπολίτου του, ὅσα ἀνήκουσιν εἰς τά ὄρια τῆς Ἐπισκοπῆς του, καί εἰς τάς χώρας, ὅπου εἰς τήν ἐπισκοπήν του εἶναι ὑποκείμενα. Καθῶς ὁμως οἱ Ἐπίσκοποι δέν πρέπει νά πράττωσι κἀνένα πρᾶγμα κοινόν χωρίς τήν γνώμην τοῦ Μητροπολίτου, ἔτσι παρομοίως καί ὁ Μητροπολίτης, δέν πρέπει νά κάμνη κἀνένα τοιοῦτον κοινόν πρᾶγμα μόνος καί καθ' ἑαυτόν, χωρίς τήν γνώμην ὄλων του τῶν Ἐπισκόπων. Διά τί μέ τοῦτον τόν τρόπον θέλει εἶναι ὁμόνοια καί ἀγάπη, ἀνάμεσα καί εἰς τούς Ἐπισκόπους, καί Μητροπολίτας, καί εἰς Κληρικούς, καί εἰς Λαϊκούς. Ἐκ δέ τῆς ὁμονοίας ταύτης καί ἀγάπης θέλει δοξασθῆναι ὁ Θεός καί Πατήρ, διά μέσου καί τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, Κυρίου δέ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅστις ἐφάνέρωσεν εἰς τούς ἀνθρώπους τό τοῦ Πατρός του ὄνομα, καί τήν ἀγάπην ἐνομοθέτησε, λέγων· "Ἐν τούτῳ γινώσκονται πάντες ὅτι ἐμοί μαθηταί ἐστε, ἐάν ἀγάπην ἔχητε ἐν ἀλλήλοις" (Ἰω. ιγϚ 35, Ματθ. ιστϚ). Καί θέλει δοξασθῆναι ἐν τῷ

ἀγίῳ του Πνεύματι, τό ὁποῖον διὰ τῆς χάριτός του ἤνωσεν ἡμᾶς εἰς μίαν πνευματικήν συνάφειαν. Ταύτόν εἰπεῖν, ἐκ τῆς ὁμοιοῦσας ταύτης, θέλει δοξασθῆ ἡ Ἁγία Τριάς, ὁ Πατήρ, ὁ Υἱός, καί τό ἅγιον Πνεῦμα, κατά τήν εὐαγγελική φωνήν, τήν λέγουσαν· "Οὕτω λαμψάτω τό φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τά καλά ἔργα, καί δοξάσωσι τόν Πατέρα ὑμῶν τόν ἐν τοῖς οὐρανοῖς"».

Ἀπό τόν Ἀποστολικό αὐτόν Κανόνα καί τήν ἐρμηνεία του φαίνεται ὅτι στό Μητροπολιτικό σύστημα διοικήσεως ὁ Μητροπολίτης τῆς Πόλεως τῆς Ἐπαρχίας εἶναι **Πρῶτος**, ὡς **κεφαλή**, πρέπει νά δέχεται τήν τιμή τῶν Ἐπισκόπων, δέν πρέπει νά γίνεται τίποτε ἀπό τά περιττά χωρίς τήν γνώμη του, ἀλλά καί ἐκεῖνος δέν πρέπει νά κάνη κάτι χωρίς τήν γνώμη ὄλων τῶν Ἐπισκόπων. Ἔτσι, φαίνεται τό συνοδικό σύστημα διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας καί συγχρόνως τό ἱεραρχικό.

Ἐποῖα σχέση ἔχει ὁ Ἐπίσκοπος πρός τοῦς Μητροπολίτες του, τέτοια σχέση ἔχει ὁ Μητροπολίτης πρός τόν Πατριάρχη, στόν ὁποῖο ὑπάγεται. Καί ἐπειδή τό σύστημα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἶναι συνοδικό καί ἱεραρχικό, κάποια παρόμοια σχέση πρέπει νά ὑπάρχη τοῦ κάθε Προκαθημένου μέ τόν Πρωτόθρονο Πατριάρχη, τόν Ἀρχιεπίσκοπο Νέας Ρώμης καί Οἰκουμενικό Πατριάρχη, καίτοι εἶναι ἰσοστάσιοι. Δέν μπορεῖ κανεῖς νά ἰσχυρισθῆ ὅτι τό συνοδικό σύστημα σταματᾷ στόν κάθε Προκαθήμενο μιᾶς Ἐκκλησίας καί τελικά οἱ Προκαθήμενοι τῶν Ἐκκλησιῶν θά παραμένουν ἀκέφαλοι καί οἱ Αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες θά λειτουργοῦν ὡς ἀνεξάρτητες πολυκέφαλες Ἐκκλησίες.

Αὐτό θά ἀναλυθῆ στά ἐπόμενα.

3. Ὁ «Αὐτοκέφαλος Ἀρχιεπίσκοπος»

Ὅπως εἶδαμε, ὁ Μητροπολίτης στήν ἐπαρχία του, κατά τό Μητροπολιτικό σύστημα διοικήσεως, θεωρεῖται ἀπό τοῦς Ἐπισκόπους ὡς κεφαλή, δηλαδή Πρῶτος, χωρίς, βέβαια, νά ἀντικαθιστᾷ τόν Χριστό, πού εἶναι ἡ κεφαλή τῆς Ἐκκλησίας. Εἶναι διοικητική κεφαλή κατά τήν τάξη καί τόν τύπο τοῦ Χριστοῦ – πού εἶναι ἡ κεφαλή ὅλης τῆς Ἐκκλησίας– ἐκφράζοντας τό μυστήριον τῆς αἰσθητῆς παρουσίας Του, ὥστε νά μή καταργῆται ἡ θεολογική ἀλήθεια ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι Σῶμα Χριστοῦ καί Μία.

Στήν Ἐκκλησία μέ τήν πάροδο τοῦ χρόνου ἐμφανίσθηκε ὁ ὅρος *Αὐτοκέφαλος Ἀρχιεπίσκοπος*, μέ τήν ἔννοια ὅτι αὐτός δέν ὑπαγόταν στόν Μητροπολίτη-Κεφαλή τῆς ἐπαρχίας, ἀλλά ἦταν Αὐτοκέφαλος ὡς πρός τόν Μητροπολίτη τῆς περιοχῆς, ἀλλά ὑπαγόταν ἀπευθείας στόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη, **τόν ὁποῖον μνημόνευε** γιά νά διασφαλισθῆ ἡ ἐνότητα τῆς

Ἐκκλησίας καί τό συνοδικό-ιεραρχικό σύστημα-πολίτευμά της. Ἐπίσης, «Αὐτοκέφαλος Ἀρχιεπίσκοπος» χαρακτηριζόταν καί ἐκεῖνος πού ἦταν πέρα ἀπό τά κανονικά ἐδάφη ἄλλων Μητροπόλεων, ὅπως γιά παράδειγμα ὁ Μεθόδιος στήν Μοραβία. Ἔτσι, ὁ «Αὐτοκέφαλος Ἀρχιεπίσκοπος» δέν ἦταν ἀνεξάρτητος, ἀλλά ὑπαγόταν στόν Πατριάρχη Νέας Ρώμης – Κωνσταντινουπόλεως.

Κατά τόν καθηγητή Ἰωάννη Ταρνανίδη, πού ἀξιοποιεῖ καί τήν ὑπάρχουσα βιβλιογραφία στό θέμα αὐτό, τό «αὐτοκέφαλο» δέν ἀναφέρεται «σέ μιᾶ συγκεκριμένη καί σταθερή γιά ὅλες τίς ἐποχές μορφή ἐκκλησιαστικῆς ἀνεξαρτησίας», μάλιστα δέ «στή σύγχρονη ἔρευνα χρησιμοποιήθηκε πολλές φορές ἐσφαλμένως».

Ἐπισημαίνει στήν συνέχεια: «Στήν ἐκκλησιαστική παράδοση ὁ ὅρος "αὐτοκέφαλος" ἐμφανίσθηκε καί χρησιμοποιήθηκε προσαρτημένος στόν τίτλο κυρίως τοῦ Ἀρχιεπισκόπου, γιά νά προσδώσῃ σ' αὐτόν κύρος. Βασικό προνόμο τοῦ "αὐτοκέφαλου ἀρχιεπισκόπου" ἦταν ἡ ἀποδέσμευσή του ἀπό τόν μητροπολίτη τῆς περιφέρειας καί ἡ ἀπευθείας ὑπαγωγή του στόν Πατριάρχη τῆς Κωνσταντινούπολης. Ὁ "αὐτοκέφαλος ἀρχιεπίσκοπος" χειροτονοῦνταν ἀπό τόν Πατριάρχη, τόν ὁποῖο ἦταν ὑποχρεωμένος νά μνημονεύει, δείχνοντας ἔτσι τήν ἐξάρτησή του ἀπό ἐκεῖνον. Ἐπομένως, στό πρῶτο στάδιο ἡ ἀνεξαρτησία τοῦ "αὐτοκεφάλου ἀρχιεπισκόπου" ἦταν περιορισμένη καί εἶχε ἰσχύ μόνον στίς σχέσεις του μέ τόν μητροπολίτη τῆς περιοχῆς».

Ὁ ὅρος *αὐτοκέφαλος Ἀρχιεπίσκοπος* εἶναι σαφέστατος καί δέν ἐννοεῖ καθόλου τόν αὐτο-ἀνεξάρτητο, ἀφοῦ ὑπαγόταν στόν Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως, τόν ὁποῖον καί μνημόνευε.

Ὅπως καί πάλι σημειώνει ὁ Ἰωάννης Ταρνανίδης, τό κύρος τοῦ Ἀρχιεπισκόπου πού ὑπήγετο στόν Πατριάρχη καί συνεπῶς καί ἡ σημασία τοῦ αὐτοκεφάλου «ἄρχισε νά ἀνεβαίνει κυρίως ἀπό τόν 9^ο αἰώνα, ὅταν τό θέμα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀνεξαρτησίας ἀπετέλεσε τμήμα τῶν γενικότερων πολιτικῶν ἐπιδιώξεων τῶν Σλάβων ἡγεμόνων καί συγκεκριμένα τῶν Βουλγάρων Βόρη καί Συμεών». Ὁ Βόρης ἐκμεταλλεύθηκε τόν ἀνταγωνισμό μεταξύ Ἀνατολικῆς καί Δυτικῆς Ἐκκλησίας καί ἐπιδίωξε νά ἐκβιάσῃ τήν Κωνσταντινούπολη νά τοῦ παραχωρήσῃ ἐκκλησιαστική αὐτονομία. «Ἀπ' αὐτή τήν διμερῆ ἐκκλησιαστική καί πολιτική πίεση προῆλθε ἡ νέα μορφή "αὐτοκεφάλου ἀρχιεπισκόπου", πού ὑποσκελίζοντας τό μητροπολίτη ἔπαιρνε θέση ἀμέσως μετά τόν Πατριάρχη».

Ὅμως, καί μέ αὐτήν τήν ἀναβάθμιση ὁ «αὐτοκέφαλος Ἀρχιεπίσκοπος» δέν ἔλαβε πλήρη ἀνεξαρτησία. Ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως εἶχε τό δικαίωμα τῆς χειροτονίας τοῦ «αὐτοκέφαλου ἀρχιεπισκόπου» καί ἐκεῖνος μέ τήν σειρά του εἶχε τήν ὑποχρέωση νά τόν μνημονεύῃ.

Καταλήγει ὁ Ἰωάννης Ταρνανίδης: «Γιὰ τόν λόγο αὐτό, θεωροῦμε ἐσφαλμένη τήν τοποθέτηση μερικῶν ἐρευνητῶν, πού ταυτίζουν τήν ἔννοια τοῦ "αὐτοκεφάλου" στατικά καί γιά κάθε ἐποχή μέ τήν ἔννοια τῆς "ἀνεξαρτησίας"». Αὐτό, βέβαια, ἔγινε στά ἐπόμενα στάδια.

4. Οἱ «Αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες» - «αὐτοκεφαλισμός»

Ἐνῶ, κατά τούς Κανόνες, ὁ Πρῶτος κάθε ἐπαρχίας θεωρεῖται κεφαλή, εἰς τύπον τῆς μόνης πραγματικῆς κεφαλῆς, τοῦ Χριστοῦ, καί ἀργότερα εἰσήχθη ὁ ὅρος *Αὐτοκέφαλος Ἀρχιεπίσκοπος*, ὡς πρὸς τόν Μητροπολίτη καί ὄχι ὡς πρὸς τόν Πατριάρχη, ἐν τούτοις στούς Κανόνες δέν συνάντησα πουθενά τόν ὅρο *αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία*. Ἄλλο εἶναι ὅτι ὁ Πρῶτος θά θεωρῆται ὡς κεφαλή εἰς τύπον καί τόπον τοῦ Χριστοῦ, καί ἄλλο εἶναι ὁ ὅρος *Αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία*. Ἄλλο εἶναι ὁ «αὐτοκέφαλος Ἀρχιεπίσκοπος», πού εἶχε ἐξάρτηση ἀπό τόν Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως, καί ἄλλο εἶναι ἡ «Αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία», πού εἶναι δῆθεν τελείως ἀνεξάρτητη.

Ἡ αὐτοδιοίκηση τῆς Ἐκκλησίας ἀποδίδεται μέ πολλούς ὅρους, ὁ δέ ὅρος *αὐτοκέφαλον* γιά τίς Ἐκκλησίες ἀναφέρεται στίς ἐρμηνεῖες τοῦ Βαλσαμῶνος.

Γιά παράδειγμα, ὁ 2^{ος} Κανόνας τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου καθορίζει τά ὅρια στά ὁποῖα θά κινουῦνται οἱ κατά τόπους Ἐκκλησίες ὥστε νά μή ἐπεμβαίνουν σέ ἄλλες Ἐκκλησίες καί νά μή συγγέουν «τά δίκαια τῶν Ἐκκλησιῶν». Στόν Κανόνα αὐτόν ὀρίζεται νά μή γίνεται σύγχυση τῶν Ἐκκλησιῶν καί οἱ Ἐπίσκοποι νά μήν ἐπεμβαίνουν «ὑπέρ διοίκησιν ἐπί χειροτονία ἢ τισιν ἄλλαις οἰκονομίαις ἐκκλησιαστικαῖς».

Ὁ Θεόδωρος Βαλσαμών (12^{ος} αἰώνας μ.Χ.), ἐρμηνεύοντας αὐτόν τόν Κανόνα, γράφει γιά τούς Μητροπολίτες πού ἦταν «αὐτοκέφαλοι»: «Σημειῶσαι οὖν ἀπό τοῦ παρόντος κανόνος, ὅτι τό παλαιόν πάντες **οἱ τῶν ἐπαρχιῶν μητροπολίται αὐτοκέφαλοι ἦσαν**, καί ὑπό τῶν οἰκείων συνόδων ἐχειροτονοῦντο». Ἔτσι, ὁ Μητροπολίτης, πού ἦταν ὁ Πρῶτος τῶν ἄλλων Ἐπισκόπων τῆς Ἐπαρχίας καί ἐθεωρεῖτο κεφαλή αὐτῶν, ἀπό τόν Βαλσαμῶνα χαρακτηρίζεται «αὐτοκέφαλος».

Ὁ 8^{ος} Κανόνας τῆς Γ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου (431 μ.Χ.), ἀκολουθώντας τήν προηγούμενη παράδοση, ἐπειδή ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀντιοχείας ἔκανε χειροτονίες στήν Κύπρο, ὀρίζει: «ἔξουσι τό **ἀνεπηρέαστον** καί **ἀβίαστον** οἱ τῶν ἁγίων Ἐκκλησιῶν, τῶν κατά τήν Κύπρον, προεστῶτες, κατά τε τούς κανόνες τῶν ὁσίων Πατέρων, καί τήν ἀρχαίαν συνήθειαν, δι' ἑαυτῶν τάς χειροτονίας τῶν εὐλαβεστάτων ἐπισκόπων ποιούμενοι». Προσθέτει, μάλιστα: «Τό δέ αὐτό καί ἐπί

τῶν ἄλλων διοικήσεων, καί τῶν ἀπανταχοῦ ἐπαρχιῶν παραφυλαχθήσεται· ὥστε μηδένα τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων ἐπαρχίαν ἐτέραν, οὐκ οὔσαν ἄνωθεν καί ἐξαρχῆς ὑπό τήν αὐτοῦ, ἢ γοῦν τῶν πρό αὐτοῦ χεῖρα καταλαμβάνειν».

Στόν Κανόνα αὐτόν δέν γίνεται λόγος γιά αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία, ἀλλά νά ἔχουν οἱ Ἐκκλησίες τῆς Κύπρου «τό ἀνεπηρέαστον καί ἀβίαστον» στίς χειροτονίες τῶν Ἐπισκόπων.

Ὅμως, ὁ Θεόδωρος Βαλσαμών, ἐρμηνεύοντας τόν 39^ο Κανόνα τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου (692 μ.Χ.), ἡ ὁποία ἀσχολήθηκε μέ θέμα πού ἀπασχολοῦσε τήν Ἐκκλησία τῆς Κύπρου, ὑπενθυμίζει τόν 8^ο Κανόνα τῆς Γ^ῆ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἡ ὁποία ἔδωσε αὐτοδιοίκηση στήν Ἐκκλησία τῆς Κύπρου, καί τήν χαρακτηρίζει αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία. Γράφει: «Ἀπό μέν τοῦ η^ῆ κανόνος τῆς γ^ῆ συνόδου παρίσταται ὅτι, ἐκ προσελεύσεως ἐπισκόπου τινός Κυπρίων, Ρηγίνου ἐπιλεγομένου, ὠρίσθη **αὐτοκέφαλον** εἶναι τήν ἐκκλησίαν τῆς Κύπρου· καί ἐκωλύθη ὁ Ἀντιοχείας χειροτονίας ἐν αὐτῇ ποιεῖν».

Εἶναι φανερόν ὅτι τό «ἀνεπηρέαστον καί ἀβίαστον» ὡς πρός τίς χειροτονίες καί τήν διοίκηση, πού ἐπιτάσσει ὁ Κανόνας τῆς Γ^ῆ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἐρμηνεύεται ἀπό τόν Βαλσαμόνα τόν 12^ο αἰῶνα ὡς «αὐτοκέφαλον ἐκκλησίαν» καί τόν ἀκολουθεῖ ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης.

Ἀργότερα, στά Συνταγμάτια τῶν Θρόνων γίνεται λόγος γιά «τάξιν πρωτοκαθεδρίας τῶν ἀγιωτάτων πατριαρχῶν», «πρωτοκαθεδρίας μητροπολιτῶν, καί αὐτοκεφάλων, καί ἐπισκόπων, τελούντων ὑπό τόν Ἀποστολικόν θρόνον ταύτης τῆς θεοφυλάκτου καί βασιλίδος πόλεως». Αὐτό δείχνει ὅτι οἱ αὐτοκέφαλοι Ἐπίσκοποι δέν ὑπήγοντο στόν Μητροπολίτη τῆς Ἐπαρχίας, ἀλλά στόν Πατριάρχη, τόν ὁποῖο μνημόνευαν, ὅπως ἤδη ἔχω τονίσει.

Στήν συνέχεια σέ Τόμους χειραφετήσεως τῶν κατά τόπων Ἐκκλησιῶν χαρακτηρίσθηκαν οἱ Ἐκκλησίες αὐτές ὡς «Αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες» καί στά Συνταγμάτια τῶν Θρόνων ὀρίζονται ὡς αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες ὅπως: «Ρωσίας, Κύπρου, Αὐστρίας καί Ἑλλάδος».

Ἐπομένως, κατ' ἀρχάς γίνεται λόγος γιά τό «ἀνεπηρέαστον καί ἀβίαστον» τῶν Ἐκκλησιῶν, ὕστερα γίνεται λόγος γιά «αὐτοκέφαλον» Ἐπίσκοπον. Ὁ ὅρος *αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες* εἶναι πολύ μεταγενέστερος, ὑπάρχει ἀναφορά σέ μή κανονικό κείμενο τοῦ 6^{ου} αἰῶνος, ἀλλά κυρίως προέρχεται ἀπό τόν ἐρμηνευτή τῶν ἱερῶν Κανόνων Θεόδωρο Βαλσαμών (12^ο αἰῶνα), ὁ ὁποῖος ὀρίζει κατ' αὐτόν τόν τρόπο τήν αὐτοδιοίκηση τῶν Ἐκκλησιῶν, τήν ἐκλογή καί χειροτονία τῶν Ἐπισκόπων αὐτῶν καί ὅτι ἔχουν Πρῶτο καί κεφαλή μέ ιδιαίτερες διακονίες καί ὑπευθυνότητες.

Κατά τόν καθηγητή Ίωάννη Καρμίρη, ἡ Μία Ὁρθόδοξη Καθολική Ἐκκλησία εἶναι τό Σῶμα τοῦ Χριστοῦ καί ἀποτελεῖται ἀπό ὄλες τίς κατά τόπους Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες. Κάθε τοπική Ἐκκλησία ὑπό τόν Ἐπίσκοπό της, ὁ ὁποῖος τελεῖ τήν θεία Εὐχαριστία «κατέχει τό πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας, πραγματοποιουμένη ὡς σῶμα Χριστοῦ ἐν τῇ θεία Εὐχαριστία, ὡς ἡ "Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ ἡ οὐσα ἐν Κορίνθῳ, ἐν Ρώμῃ" κ.ο.κ.». "Ἐτσι, κατ' ἀκρίβεια δέν μπορούμε νά λέμε ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, τῆς Ρωσίας, κλπ., ἀλλά ἡ Ἐκκλησία ἐν Ἑλλάδι, ἐν Ρωσίᾳ κλπ. Καί συνεχίζει ὁ Ίωάννης Καρμίρης.

«Ἐν τῇ ἐνότητι δέ καί ἰσότητι καί ταυτότητι τῆς χάριτος, τῆς πίστεως καί τῆς δομῆς τῶν τοπικῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν εὔρηται ἡ μία Ὁρθόδοξος Καθολική Ἐκκλησία, τῆς ἐνότητος τῆς ὁποίας ἔκφρασις εἶναι ἡ Πανορθόδοξος ἢ Οἰκουμενική Σύνοδος».

Φαίνεται ἐδῶ ὅτι ἡ ἔκφραση τῆς Ἐκκλησίας καί ἡ συνοδικότητά της δέν σταματᾷ στίς κατά τόπους λεγόμενες Αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες, ὥστε κάθε «Αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία» νά εἶναι ἀπολύτως ἐλεύθερη, ἀλλά προχωρεῖ καί ἐκφράζεται ἀπό τήν Πανορθόδοξο ἢ Οἰκουμενική Σύνοδο πού ἀποτελεῖ ἔκφραση τῆς Μιᾶς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας.

Ἀπό αὐτό συνεπάγεται ὅτι ὁ ὑπερτονισμός τῆς Αὐτοκεφαλίας καί ἡ παράκαμψη τῆς Πανορθόδοξου Συνόδου ἀποτελεῖ ἐκκλησιολογικό πρόβλημα. Ἐπισημαίνει ὁ καθηγητής Ίωάννης Καρμίρης:

«Τούτων οὕτως ἐχόντων δέον νά ἀποφεύγηται ἐπιμελῶς ὑπό τῶν ὀρθοδόξων θεολόγων ὁ μονομερῆς τονισμός τοῦ αὐτοκεφάλου, εἰς τοιοῦτον βαθμόν ὥστε θεολόγοι τινές νά ὀμιλῶσι περὶ "**ἀπολύτου αὐτοκεφαλισμοῦ**", ὁ ὁποῖος εἶναι "**κατ' οὐσίαν ἄγνωστος καί ξένος πρὸς τήν ὀρθοδοξίαν**". Διότι δέν δύναται νά ὑπάρχη ἀμφιβολία, ὅτι τό ἐν ἀπολύτῳ ἐννοία αὐτοκέφαλον προέρχεται ἐκ τοῦ καταδικασθέντος ὑπό τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Τοπικῆς Συνόδου τοῦ 1872 ἐθνοφυλετισμοῦ, ὅστις ἀποτελεῖ αἵρεσιν κατά τῆς Ἐκκλησίας - σώματος τοῦ Χριστοῦ, ἅτε διασπῶν τήν ἐνότητα αὐτῆς καί ἀνατρέπων τό ἀποστολοπαράδοτον καί ἀγιοπαραδοσιακόν συνοδικόν καί συλλογικόν σύστημα διοικήσεως τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας καί τήν παραδοσιακὴν "διηρθρωμένην δομήν" αὐτῆς».

Καί ἀπό αὐτό φαίνεται ὅτι τό πολίτευμα τῆς Ἐκκλησίας εἶναι συνοδικό καί ἱεραρχικό καί γι' αὐτό πρέπει νά ἀποφεύγεται ὁ ὑπερτονισμός τῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας, πού συνιστᾷ ἐκκλησιολογική ἐκτροπή. Καταλήγει ὁ καθηγητής Ίωάννης Καρμίρης:

«Συνεπῶς ὁ "ἀπόλυτος αὐτοκεφαλισμός" ἀντίκειται πρὸς τε τὴν ὀρθόδοξον δογματικὴν διδασκαλίαν περὶ τῆς Ἐκκλησίας ὡς Σώματος τοῦ Χριστοῦ, μὴ μεριζομένου ἢ διαιρουμένου, καὶ πρὸς τὸ σύμφωνον πρὸς τοὺς ἱερούς Κανόνας συνοδικόν πολιτεύμα τῆς Ὁρθοδοξίας, τὴν ἐνότητα τῆς ὁποίας διεφύλαξαν καὶ ὀφείλουσι νὰ διαφυλάττωσι πάντοτε οἱ Ὁρθόδοξοι ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ, σεβόμενοι τὴν μακραίωνα κανονικὴν ἐκκλησιαστικὴν τάξιν καὶ εἰδικώτερον τὴν Πενταρχίαν τῶν Πατριαρχῶν, ὡς αὕτη διεμορφώθη κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν ἐπτὰ Οἰκουμενικῶν Συνόδων, συνεπληρώθη δὲ μεταγενεστέρως».

Ἔτσι, ἡ ἐνότητα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας φαίνεται ἐμφανῶς στὴν παλαιὰ Πενταρχία καὶ τὴν σύγχρονη Πανορθόδοξο Σύνοδο, ἢ Σύναξη ὄλων τῶν Προκαθημένων τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, καὶ αὐτὸ πρέπει νὰ διαφυλάσσεται «ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ». Δέν μπορεῖ νὰ διασπᾶται ἡ ἐνότητα τῶν Προκαθημένων γιὰ εὐτελεῖς καὶ ἐθνικιστικούς λόγους. Δέν μπορεῖ μιά λεγομένη «Αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία» νὰ διακόπτη τὸ μνημόσυνο κάποιας ἄλλης Ἐκκλησίας, διὰ δευτερεύοντες λόγους, ἰδιαίτερος τὴν μνημόνευση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου. Μιά τέτοια κατάσταση συνιστᾷ «ἐκκλησιολογικὴ αἵρεση».

Ἐνῶ στὴν Ἀνατολή πάντοτε ἐπικρατοῦσε τὸ σύστημα τῆς Πενταρχίας ἢ τῆς Πανορθόδοξου Συνόδου, ἀντίθετα στὴν Δύση ἐπικράτησε τὸ μοναρχικὸ σύστημα διοικήσεως. Γράφει ὁ καθηγητὴς Ἰωάννης Καρμίρης:

«Ἄλλ' ἐνῶ ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἐπέκράτησε κανονικῶς ἡ πενταρχία τῶν Πατριαρχῶν καὶ δι' αὐτῆς τὸ ἐπισκοπικοσυνοδικόν - δημοκρατικόν - ἀποκεντρωτικόν σύστημα διοικήσεως, ἀντιθέτως ἐν τῇ Δύσει ἐπεβλήθη βαθμηδὸν ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων Ρώμης τὸ παπικόν - μοναρχικόν - ἀπολυταρχικόν - συγκεντρωτικόν σύστημα διοικήσεως, ἀνατραπέντος οὕτω τοῦ ἀπ' ἀρχῆς ἰσχύσαντος ἐκκλησιαστικοῦ πολιτεύματος. Οὕτω συνετελέσθη βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον διαφοροποιήσις ἐν τῷ πολιτεύματι τῶν δύο τμημάτων τῆς Ἐκκλησίας, ἥτοι τοῦ ἀνατολικοῦ καὶ τοῦ δυτικοῦ».

Ἔστερα ἀπὸ αὐτά, ὅταν μελετήσῃ κανεὶς τὸν ὄρο *Αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία*, ὅπως ἐπαναλαμβάνεται σήμερα στὴν πράξη, διαπιστώνει ὅτι ἀπὸ πλευρᾶς ἐκκλησιολογίας εἶναι προβληματικός.

Τί θὰ πῆ «Αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία»; Κάθε κατὰ τόπον Ἐκκλησία ἔχει δική της κεφαλὴ, ἀνεξάρτητη ἀπὸ τίς ἄλλες κεφαλές; Καὶ τί σημαίνει ὅτι στὸ σύστημα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὑπάρχουν μέχρι σήμερα δεκατέσσερις ἢ δεκαπέντε «Αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες»; Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία εἶναι «πολυκέφαλη» καὶ εἶναι τελειῶς ἀνεξάρτητες μεταξύ τους οἱ κατὰ τόπους Ἐκκλησίες; Καὶ πῶς λειτουργοῦν οἱ «Αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες» χωρὶς νὰ ἔχουν μίαν Κεφαλὴν, ἕναν Πρῶτο πού νὰ προεδρεύῃ στίς Συνάξεις τους; Καὶ πῶς νοεῖται ὅτι ἡ Ὁρθόδοξη

Ἐκκλησία ἔχει μία κεφαλή, ἀφοῦ ὅλες οἱ Ἐκκλησίες εἶναι Αὐτοκέφαλες; Τό Μητροπολιτικό σύστημα ἔχει κεφαλή τόν Μητροπολίτη, τό Πατριαρχικό σύστημα ἔχει κεφαλή τόν Πατριάρχη, ἐνῶ οἱ Προκαθήμενοι τῶν κατά τόπους «Αὐτοκεφάλων» Ἐκκλησιῶν δέν ἔχουν κεφαλή, δέν ἔχουν κάποιον Πρῶτον;

Συνεπῶς, ἡ ἔννοια τοῦ ὄρου *Αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες* ὡς τελείως ἀνεξάρτητες, χωρίς τόν Πρῶτο, σύμφωνα μέ τό κανονικό δίκαιο, ἀντιβαίνει στό συνοδικό καί ἱεραρχικό πολίτευμα τῆς Ἐκκλησίας καί παραπέμπει σέ μιὰ συνομοσπονδία τῶν Ἐκκλησιῶν πού ἰσχύει στόν Προτεσταντισμό ἢ στό Παγκόσμιο Συμβούλιο Ἐκκλησιῶν. Ἔτσι, μερικοί, ἐνῶ ἀρνοῦνται τό Παγκόσμιο Συμβούλιο τῶν Ἐκκλησιῶν, ἐν τούτοις στήν πράξη δέχονται τόν τρόπο λειτουργίας του στήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, πράγμα ἀπαράδεκτο!!

5. Ὁ Πάπας ὡς «ἄκρος Ἀρχιερεὺς» καί οἱ «ἀδελφοί Πατριάρχες»

Ἐπειδή στό κείμενο αὐτό κάνω λόγο γιά Πρῶτο, καί δέν θέλω νά νομισθῆ ὅτι ὁμιλῶ γιά τό Πρωτεῖο, ὅπως λειτουργεῖ στόν Ρωμαιοκαθολικισμό, γι' αὐτό θά ἀναφερθῶ στήν διαφορά μεταξύ Πρώτου καί Παπικοῦ Πρωτείου.

Στήν Σύνοδο Φεράρας-Φλωρεντίας σέ κάποια φάση τοῦ διαλόγου οἱ Λατίνοι εἶχαν τήν ἀπαίτηση ἀπό τούς Ὁρθοδόξους νά ἀποδεχθοῦν τόν Πάπα ὡς «ἄκρον ἀρχιερέα». Κατά τόν Συρόπουλο, τό κείμενο πού ἔστειλαν οἱ Λατῖνοι γιά νά ὑπογράψουν οἱ Ὁρθόδοξοι προκειμένου νά γίνη ἡ ἔνωση τῶν «Ἐκκλησιῶν», μεταξύ τῶν ἄλλων, καί μάλιστα ὡς πρώτη προϋπόθεση, διελάμβανε: «Ἴνα ὁ ἀποστολικός θρόνος, ὁ καί **βικάριος** τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, **ὁ ἄκρος ἀρχιερεὺς**, ἔχη τά προνόμια αὐτοῦ, ἥτοι ὁ μακαριώτατος πάπας· καί ὁ προσέθηκεν ἐν τῷ ἱερῷ συμβόλῳ (ἐννοεῖ τό filioque) ἕξεστιν αὐτῷ προσθεῖναι, καί ἐστι δίκαιον αὐτοῦ ὡς **ἄκρῳ ἀρχιερεῖ**».

Δηλαδή, οἱ Λατίνοι πρότειναν στοὺς Ὁρθοδόξους νά δεχθοῦν τήν προσθήκη τοῦ filioque στό Σύμβολο τῆς Πίστεως, διότι ἔγινε ἀπό τόν Πάπα, ὁ ὁποῖος εἶναι «ἄκρος ἀρχιερεὺς» καί «βικάριος»-ἀντιπρόσωπος τοῦ Χριστοῦ στήν γῆ. Αὐτή εἶναι ἡ βάση τοῦ Παπικοῦ Πρωτείου, πού εἶναι ἀπαράδεκτο γιά τήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία.

Τότε οἱ Ὁρθόδοξοι ὡς πρὸς τό θέμα αὐτό ἀπάντησαν ὅτι καί, ἂν ἔπρεπε νά προστεθῆ στό Σύμβολο τῆς Πίστεως κάτι ἐπί πλέον, αὐτό δέν μποροῦσε νά γίνη ἀπό μόνον τόν Πάπα, χωρίς τούς ἀδελφούς του Πατριάρχες. Ἀρνήθηκαν, δηλαδή, οἱ Ὁρθόδοξοι ὅτι ὁ Πάπας εἶναι «βικάριος τοῦ Χριστοῦ» στήν Ἐκκλησία καί «ἄκρος ἀρχιερεὺς». Ἀπήντησαν συγκεκριμένα:

«Πῶς γάρ ἔχομεν ἡμεῖς εἰπεῖν, ἔχειν τήν ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης ἐξουσίαν προσθεῖναι ἢ ἀφαιρεῖν **ἄνευ τῶν ἀδελφῶν αὐτῆς τῶν πατριαρχῶν**; διό εἰ καί τό προστεθέν ἐστίν εὐσεβές, ἀλλ' ὁ τολμήσας τοῦτο ἄνευ διαγνώσεως συνοδικῆς, οὐκ ἀθωωθήσεται».

Ἔτσι, κατά τήν ὀρθόδοξη ἐκκλησιαστική παράδοση ὁ Πάπας δέν εἶναι «ἄκρος ἀρχιερεύς» καί δέν ἔχει τό πρωτεῖο στήν Ἐκκλησία μέ δογματική ἔννοια ὡς «βικάριος τοῦ Χριστοῦ», ὡσάν ὁ Χριστός νά βρίσκεται στούς οὐρανοῦς, νά μήν εἶναι κεφαλή τῆς Ἐκκλησίας, καί νά δίνη τίς ἀρμοδιότητές Του στόν βικαριό Του, τόν ἀντιπρόσωπό Του, πού εἶναι «ἄκρος ἀρχιερεύς»!! Καί εἶναι χαρακτηριστικό ὅτι ὁ κάθε Πάπας, ἐκφράζοντας αὐτό τό πρωτεῖο, δέν θεωρεῖ τόν ἑαυτό του διάδοχο τοῦ προηγουμένου Πάπα, ἀλλά διάδοχο κατ' εὐθείαν τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου καί φυσικά βικαριό τοῦ Χριστοῦ.

Αὐτό, ὅμως, εἶναι ἀπαράδεκτο καί δέν ὑφίσταται στήν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία. Ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης ποτέ δέν εἶπε ὅτι εἶναι «ἄκρος ἀρχιερεύς» καί «βικάριος τοῦ Χριστοῦ» στήν γῆ, ἀντίθετα τόνισε πολλές φορές ὅτι στήν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία δέν ἔχουμε Πάπα. Στήν Σύνοδο τῆς Κρήτης εἶπε μέ ἔμφαση: «Στήν Ὀρθοδοξία δέν ἔχουμε Πάπα». Εἶναι, ὅμως, ὁ ἐκφραστής τῆς ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας καί διάκονος αὐτῆς, εἶναι ὁ Προεστῶς τῆς Εὐχαριστιακῆς συνάξεως καί κατ' ἐπέκταση καί ὁ Προεστῶς στήν διοικητική διάρθρωση τῶν κατά τόπους Ἐκκλησιῶν. Τό σύστημα τῆς Ὀρθόδοξου Ἐκκλησίας δέν εἶναι παπικό, οὔτε καί προτεσταντικό, εἶναι «συνοδικό ἱεραρχικῶς» καί «ἱεραρχικό συνοδικῶς».

Ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης ὡς Πρωτόθρονος ἔχει ὀρισμένα καθήκοντα, τά ὁποῖα στήν πράξη τοῦ τά ἔχουν ἀναγνωρίσει ὅλες οἱ Ὀρθόδοξες Ἐκκλησίες. Μεταξύ αὐτῶν εἶναι ὅτι προήδρευσε στήν Β' Οἰκουμενική Σύνοδο καί στίς ἐπόμενες Οἰκουμενικές Συνόδους καί χορήγησε ὄχι μόνον τούς Τόμους Αὐτοκεφαλίας, ἀλλά καί τίς Πατριαρχικές ἀξίες καί τιμές, σέ ὅλες τίς νεώτερες Ἐκκλησίες, ἀπό τήν Ἐκκλησία τῆς Ρωσίας μέχρι καί σήμερα. Ποῖός τοῦ ἔχει ἀρνηθῆ αὐτά τά ἐξαιρετικά προνόμια καί καθήκοντα; Ὅποιος τά ἀρνεῖται ὄψιμα, γιά νά εἶναι συνεπής μέ τόν ἑαυτό του, θά πρέπει νά ἀρνηθῆ καί ὅλες τίς Αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες καί τά Πατριαρχεῖα, τά ὁποῖα ἐκεῖνος χορήγησε στά νεώτερα χρόνια.

Καί ὅταν ὑπάρχουν μερικοί θεολόγοι οἱ ὁποῖοι ὑπερβαίνουν τά ἐσκαμμένα, καί ἀνεβάζουν αὐτό τό προνόμιο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου στό θεωρούμενο ἀπό αὐτούς «πρωτεῖον τοῦ Πατρός» ἔναντι τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, αὐτό εἶναι βλάσφημο. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι τό Σῶμα τοῦ Χριστοῦ καί ὄχι τοῦ Πατρός, καί βεβαίως ὑπάρχει μεγάλη διαφορά μεταξύ ἀκτίστου καί

κτιστοῦ, θεολογίας καί οἰκονομίας, καί δέν μπορεῖ νά γίνεται σύγχυση μεταξύ αὐτῶν.

Τό μυστήριο τῆς Ἁγίας Τριάδος στά ἐνδότατά της εἶναι ἀπρόσιτο τελείως στόν ἄνθρωπο καί μόνον ἀποφατικά τό προσεγγίζουμε. Δέν ὑπάρχουν ἀναλογίες μεταξύ τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ καί τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων. Αὐτό, ὁμως, τό ἔχω ἀναλύσει σέ ἄλλα κείμενά μου.

6. «Ἐκκλησία συστήματος καί συνόδου ἐστίν ὄνομα»

Ἵστερα ἀπ' ὅλα αὐτά, γεννᾶται τό ἐρώτημα: Τί θά πῆ ὁ ὄρος *αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία*, καί μάλιστα δεκατέσσερις ἢ δεκαπέντε αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες;

Ὁ ὄρος αὐτός φαίνεται νά εἶναι προβληματικός καί νομίζω ὅτι πρέπει νά νοηθῆ μόνον ὡς αὐτοδιοίκητες Ἐκκλησίες, πού δέν εἶναι ἀνεξάρτητες μεταξύ τους. Πρόκειται γιά τίς κατά τόπους Ἐκκλησίες πού αὐτοδιοικοῦνται, οἱ ὁποῖες ἔχουν τό κανονικό «δίκαιον τῆς ἐκλογῆς» Ἐπισκόπων-Μητροπολιτῶν καί τοῦ πρώτου αὐτῶν, καί «τό δίκαιον τῆς κρίσεως» αὐτῶν, χωρίς, ὁμως, νά ἀναμειγνύονται οἱ ἄλλες κατά τόπους Ἐκκλησίες στά ἐσωτερικά τους.

Ποτέ, ὁμως, μέ τόν ὄρο *Αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες* δέν πρέπει νά νοηθοῦν ὡς ἀνεξάρτητες ἀπό τίς ἄλλες Ἐκκλησίες. Καί ἐπειδή ἔχουν μιά σχέση μέ τίς ἄλλες Ἐκκλησίες, γι' αὐτό ὑπάρχει ἕνα ὄρατό διοικητικό καί εὐχαριστιακό κέντρο.

Προηγουμένως ἐρμήνευσα τί σημαίνει ὅτι Κεφαλή τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ὁ Χριστός, καί ὁμως ὑπάρχουν πολλές κατά τόπους Ἐκκλησίες, πού ἔχουν κεφαλή ἕναν Πρῶτο, κατά τόν εὐχαριστιακό τρόπο λειτουργίας τῆς Ἐκκλησίας, σύμφωνα μέ τήν φράση «μελίζεται καί διαμερίζεται ὁ ἀμνός τοῦ Θεοῦ, ὁ μελιζόμενος καί μὴ διαιρούμενος». Γι' αὐτό πρέπει νά ἐρμηνεύσω πάλι ἔχοντας ὡς κέντρο τό μυστήριο τῆς θείας Εὐχαριστίας, καί τήν διοικητική αὐτοδιοίκηση τῶν κατά τόπους Ἐκκλησιῶν, χωρίς νά εἶναι ἐκκλησιολογικῶς ἀνεξάρτητες μεταξύ τους.

Ὅταν τελῆται ἡ θεία Λειτουργία, ὁ προεξάρχων, ὁ Πρῶτος, εἶναι εἰς «τάξιν τοῦ Χριστοῦ», καί οἱ ἄλλοι εἶναι συλλειτουργοῦντες μέ αὐτόν. Ὁ Πρῶτος εἶναι ἐκεῖνος πού λειτουργεῖ καί λέει τά Κυριακά λόγια.

Ὁ γνωστός γιά τήν εὐαισθησία του σέ λειτουργικά θέματα ἅγιος Συμεών Θεσσαλονίκης γράφει ὅτι ὁ Ἀρχιερεὺς στήν θεία Λειτουργία ἐπευφημεῖται «τήν χάριν αὐτοῦ (τοῦ Χριστοῦ) φέρων». Κατά τήν θεία Λειτουργία, ὁ Ἀρχιερεὺς τυποῖ τόν Χριστό. «Καί αὐτόν τυποῖ τόν Χριστόν ἐσφαγμένον καί ζῶντα, καί νοητῶς ἐκεῖσε θυόμενον κείμενον, καί ἀπαύστως ἱεουργούμενον καί τόν κατά

ἀνατολάς ἐφ’ ὑψηλοῦ θρόνου Θεοῦ, τήν εἰς οὐρανοῖς καθέδραν Χριστοῦ ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς σημαίνοντα».

Στὴν συνέχεια γράφει ὅτι ὁ πρῶτος τῶν Ἀρχιερέων ἢ Πρεσβυτέρων εἰρηνεύει τὸν λαό: «Πλὴν οὐ δι’ ἑαυτοῦ τὴν εἰρήνην, ἀλλὰ διὰ τοῦ πρώτου τῶν ὑπ’ αὐτόν ἀρχιερέως ἢ πρεσβυτέρου, ὅτι καὶ οὗτοι τότε τὴν τάξιν ἔχουσιν ἀποστόλων, ὁ πρῶτος ἀρχιερεύς δέ τὴν τάξιν ἔχει Χριστοῦ». Ἔτσι, ὁ πρῶτος λειτουργῶν ἀρχιερεύς ἔχει τὴν τάξιν τοῦ Χριστοῦ. «Διό αὐτός μὲν εἰρηνεύει τὸ Εὐαγγέλιον, ὡς τὸν τύπον ἔχων Χριστοῦ· ἐκεῖνοι δέ (οἱ συλλειτουργοῦντες) τὸν Ἀπόστολον, ὡς τύπον σώζοντος ἀποστόλων». Ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ δέν τὸ κάνουν ἀφ’ ἑαυτοῦ τους, ἀλλὰ ἀφοῦ λάβουν εὐλογία ἀπὸ τὸν πρῶτο. «Καὶ οὐδέ ἀφ’ ἑαυτῶν τοῦτο ποιοῦσιν· ἀλλ’ εὐλογίαν λαβόντες τὴν εἰρήνην λέγουσιν».

Ἐπομένως, ὁ Χριστός εἶναι πού τελεῖ τὴν θεία Λειτουργία. Ὁ Προεστῶς στὴν θεία Λειτουργία εἶναι ἐκεῖνος πού ἔχει τὴν τάξιν τοῦ Χριστοῦ, γιατί κατὰ τὸν ἱερό Χρυσόστομο «ἡμεῖς ὑπηρετῶν τάξιν ἐπέχομεν», ὁ δὲ ἱερεύς ἀπλῶς τὴν ἑαυτοῦ δανεῖζει γλῶσσαν καὶ τὴν ἑαυτοῦ παρέχει χεῖρα». Ἄλλωστε, κατὰ τὴν εὐχή τοῦ Χερουβικοῦ ὕμνου ὁ Προεστῶς εὐχεται: «Σὺ εἶ ὁ προσφέρων καὶ προσφερόμενος καὶ προσδεχόμενος καὶ διαδιδόμενος, Χριστέ ὁ Θεός ἡμῶν».

Ὅπως ὁ Προεστῶς τῆς θείας Λειτουργίας ἔχει «τὴν τάξιν τοῦ Χριστοῦ» καὶ τὸν «τύπον τοῦ Χριστοῦ» καὶ «τὸν Χριστόν τυποῖ», ἔτσι γίνεται καὶ στὴν ὅλη ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας, πού εἶναι συνέχεια τῆς θείας Εὐχαριστίας.

Συνεπῶς, ὅταν γίνεται μιὰ Πανορθόδοξη θεία Λειτουργία καὶ παρίστανται ὅλοι οἱ Προκαθήμενοι, ὁ Πατριάρχης Νέας Ρώμης «τὸν Χριστόν τυποῖ» καὶ ἔχει τὴν «τάξιν Χριστοῦ» καὶ οἱ ἄλλοι εἶναι συλλειτουργοῦντες μέ αὐτόν. Αὐτό συνεχίζεται καὶ στίς Πανορθόδοξες Συνόδους καὶ Συνάξεις, ἀφοῦ ὅλη ἡ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας εἶναι προέκταση τῆς θείας Λειτουργίας. Ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης εἶναι ὁ Πρῶτος πού συγκροτεῖ τὴν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας, κατὰ τὸν τύπον τοῦ Χριστοῦ, χωρὶς νὰ εἶναι «ἄκρος Ἀρχιερεύς» καὶ «βικάριος τοῦ Χριστοῦ». Ἔτσι διασώζεται τὸ συνοδικό καὶ ἱεραρχικό πολίτευμα, πού διαφέρει ἀπὸ τὸ παπικό καὶ τὸ προτεσταντικό.

Ὁ π. Ἰωάννης Ρωμανίδης παρατηρεῖ:

«Ἡ Ἐκκλησία ὡς Σῶμα Χριστοῦ εἶναι τὸ κατοικητήριον τῆς ἀκτίστου δόξης τοῦ Θεοῦ. Τὸν Χριστόν δέν δυνάμεθα νὰ Τόν ξεχωρίσωμεν ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν ἀλλὰ οὔτε καὶ τὴν Ἐκκλησίαν ἀπὸ τὸν Χριστόν. Εἰς τὸν Παπισμὸν καὶ τὸν Προτεσταντισμὸν γίνεται σαφὴς διάκρισις μεταξύ τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας. Δύναται δηλ. κανεὶς νὰ μετέχη τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ χωρὶς

νά είναι μέλος της Παπικής «έκκλησίας». Τοῦτο διά τόν Ὁρθόδοξον εἶναι ἀδύνατον».

«Εἰς τήν ἀρχαίαν Ἐκκλησίαν, ὅταν ὠμιλοῦσαν περί τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ καί περί τοῦ Χριστοῦ ὡς Κεφαλῆς τῆς Ἐκκλησίας, δέν ἐννοοῦσαν βεβαίως ὅτι ὁ Χριστός ἦτο ἐξαπλωμένος σωματικῶς εἰς ὅλον τόν κόσμον καί ὅτι π.χ. εἶχε τήν κεφαλήν εἰς τήν Ρώμην, τό ἕνα χέρι εἰς τήν Ἀνατολήν καί τό ἄλλο εἰς τήν Δύσιν, ἀλλ' ὅτι ὁλόκληρος ὁ Χριστός ὑπάρχει εἰς ἐκάστην "ἐπί μέρους" Ἐκκλησίαν μέ ὅλα τά μέλη της ἦτοι τούς Ἁγίους καί πιστούς τῆς Οἰκουμένης. Τοιοῦτοτρόπως ὅταν τελοῦμεν τήν Θ. Εὐχαριστίαν, κατά τήν διδασκαλίαν τῶν Πατέρων, εἶναι παρών ὄχι μόνον ὁ Χριστός ἀλλά καί ὅλοι οἱ Ἅγιοι, ὡς καί οἱ Χριστιανοί ἀπάσης τῆς Οἰκουμένης εἶναι παρόντες ἐν Χριστῷ. Ὅταν δέ κοινωνῶμεν ἕνα μικρόν τεμάχιον τοῦ Ἁγίου Ἄρτου, λαμβάνομεν ἐντός μας ὁλόκληρον τόν Χριστόν. Συνερχόμενοι οἱ Χριστιανοί ἐπί τῷ αὐτῷ συνέρχεται ὁλόκληρος ἡ Ἐκκλησία καί οὐχί μέρος αὐτῆς. Διά τόν λόγον αὐτόν ἔχει ἐπικρατήσει εἰς τήν Πατερικήν παράδοσιν ἡ Ἐκκλησία ἐνός μοναστηρίου νά ὀνομάζεται "Καθολικόν"».

Αὐτό δείχνει, ὅπως ἔχω τονίσει ἐπανειλημμένως καί τό θεωρῶ πολύ σημαντικό, ὅτι ὁ Χριστός «μερίζεται ἀμερίστως ἐν μεριστοῖς», ὅτι τό μυστήριον τοῦ Χριστοῦ ἐκφράζεται στό Μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας καί τῆς Ἐκκλησίας, ὅτι τό σύστημα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἶναι συνοδικό (σέ ἀντίθεση μέ τόν Παπισμό) καί ἱεραρχικό (σέ ἀντίθεση μέ τόν Προτεσταντισμό).

Ὁ ἅγιος Διονύσιος Ἀρεοπαγίτης ἀναπτύσσει τό θέμα αὐτό στά συγγράμματά του *Περί οὐρανίου ἱεραρχίας* καί *Περί ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας*. Ἡ Ἱεραρχία εἶναι μία ἱερή πολιτεία, παρουσιάζεται σάν τό «ἱερό κάστρο» θεαρχικῶς καί ἱεραρχικῶς ὀργανωμένο, καί ὁ βασιλιάς του εἶναι ἡ ἴδια ἡ θεαρχία (ὁ Θεός) πού εἶναι ἡ ἀρχή τῆς θεώσεως. Γράφει:

«Οὐκοῦν ἱεραρχίαν ὁ λέγων τινά καθόλου δηλοῖ διακόσμησιν, εἰκόνα τῆς θεαρχικῆς ὠραιότητος, ἐν τάξεσι καί ἐπιστήμαις ἱεραρχικαῖς τά τῆς οἰκείας ἐλλάμψεως ἱερουργοῦσαν μυστήρια καί πρός τήν οἰκείαν ἀρχήν ὡς θεμιτόν ἀφομοιουμένην».

Σέ ἄλλο σημεῖο ὁ ἅγιος Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης λέγει ὅτι ὁ θεῖος ἔρωσ εἶναι ἐκστατικός, πού σημαίνει ὅτι δέν ἀφήνει τούς ἐραστές νά μείνουν στόν ἑαυτό τους, ἀλλά στούς ἐρωμένους. Καί αὐτό φαίνεται ἀπό τό γεγονός ὅτι τά ὑπέρτερα προνοοῦν γιά τά ὑποδεέστερα, τά τῆς ἰδίας τάξεως νά συνέχωνται τό ἕνα μέ τό ἄλλο, ἀλλά καί τά κατώτερα νά ἐπιστρέφουν στά ἀνώτερα.

«Ἔστι δέ καί ἐκστατικός ὁ θεῖος ἔρωσ, οὐκ ἔῶν ἑαυτῶν εἶναι τοὺς ἐραστάς, ἀλλά τῶν ἐρωμένων. Καί δηλοῦσι, τά μὲν ὑπέρτερα τῆς προνοίας γιγνόμενα τῶν καταδεεστέρων καί τά ὁμόστοιχα τῆς ἀλλήλων συνοχῆς καί τά ὑφείμενα τῆς πρὸς τά πρῶτα θειοτέρας ἐπιστροφῆς» (τόμ. 3^{ος}, σελ. 114).

Τό χωρίο αὐτό δείχνει, ἐκτός ἀπὸ τὴν σχέση τοῦ Χριστοῦ μέ τοὺς ἀγίους καί τὴν σχέση τῶν ἀγίων μέ τόν Χριστό, συγχρόνως καί τό πῶς πρέπει νά λειτουργῇ τό πολίτευμα τῆς Ἐκκλησίας, κατὰ τρόπο συνοδικό καί ιεραρχικό. Ὅλοι ἐξέρχονται ἀπὸ τοὺς ἑαυτοὺς τους καί προσφέρονται στοὺς ἄλλους, οἱ ἀνώτεροι κατεβαίνουν στοὺς κατώτερους, οἱ ὁμόστοιχοι νά συνέχωνται μέ ἐκείνους πού ἀνήκουν στήν ἴδια τάξη καί οἱ κατώτεροι νά ἐπιστρέφουν στοὺς ἀνώτερους.

Τότε δέν ἰσχύει οὔτε ὁ παπισμός οὔτε ὁ προτεσταντισμός, ἀλλά ἰσχύει ὁ κενωτικός ρόλος τοῦ ὀρθοδόξου συνοδικοῦ καί ιεραρχικοῦ πολιτεύματος. Σέ αὐτό πρέπει νά ἀποβλέπουμε ὅλοι καί ὄχι νά διασποῦμε αὐτὴν τὴν ἐνότητα πού ἔχει καθορίσει ὁ Θεός.

Τό ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι συνοδική φαίνεται ἀπὸ πολλά χωρία τῶν ἀγίων Πατέρων. Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἐρμηνεύοντας τό ψαλμικό χωρίο: «Ἡ αἴνεσις αὐτοῦ ἐν Ἐκκλησίᾳ ὁσίων» λέγει: «Δείκνυσιν γάρ, ὅτι ὁμοῦ καί μετὰ συμφωνίας ἀπάσης δεῖ τό εὐφημίας ἀναφέρειν. **Ἐκκλησία γάρ συστήματος καί συνόδου ἐστὶν ὄνομα**». Ἡ λέξη Ἐκκλησία εἶναι ὄνομα συνόδου καί ὄχι αὐτο-ἀνεξαρτησίας.

Καί ἄλλοῦ ὁμιλώντας γιά τίς συνάξεις στόν Ναό πού εἶναι ἡ βάση ὅλης τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς, λέγει: «Ἐκκλησία γάρ γέγονεν, οὐχ ἵνα διηρημένοι ὦμεν καί συνελθόντες, ἀλλ' ἵνα οἱ διηρημένοι συνημμένοι· **καί τοῦτο ἡ σύνοδος δείκνυσιν**». Ἡ Ἐκκλησία συνδέεται μέ τὴν Σύνοδο καί αὐτό φαίνεται στήν θεία Εὐχαριστία.

Ἐφ' ὅσον ἡ λέξη Ἐκκλησία δείχνει τὴν σύνοδο, τότε τό συνοδικό σύστημα ἰσχύει καί λειτουργεῖ σέ ὅλα τά επίπεδα. Δέν εἶναι δυνατόν τό συνοδικό πολίτευμα νά λειτουργῇ στίς Ἐνορίες, τά Μοναστήρια, τίς Μητροπόλεις, στά Πατριαρχεῖα καί τίς Αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες καί νά σταματᾷ στοὺς Προκαθημένους!

Σέ τέτοια περίπτωση οἱ Προκαθημένοι τῶν Ἐκκλησιῶν ποῦ ἀναφέρονται; Δέν πρέπει νά ἀναφέρονται στήν Σύναξη-Σύνοδο τῶν Προκαθημένων μέ Πρῶτον τόν Οἰκουμενικό; Ἀλλιῶς, μήπως ἡ αὐτοκεφαλία ἐρμηνεύεται ὡς «αὐτοκεφαλαρχία»; Καί ἡ Σύνοδος-Σύναξη τῶν Προκαθημένων δέν ἔχει κεφαλή,

δέν έχει Πρῶτον; Εἶναι ἀκέφαλη ἢ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία κατά τρόπο προτεσταντικό;

Νομίζω ὅτι ἔχει μεγάλη σημασία τό ὅτι, ὅταν λειτουργῇ κάθε Προκαθήμενος, μνημονεύει τά Δίπτυχα μέ πρῶτον τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη καί μετά τούς ἄλλους Πατριάρχες καί Προκαθημένους τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν. Αὐτή ἡ μνημόνευση τῶν Διπτύχων ἐρμηνεύει περισσότερο ὅσα εἶπα προηγουμένως, παρά ἡ μνημόνευση «πάσης Ἐπισκοπῆς Ὁρθοδόξων», πού μπορεῖ νά ἐκκληφθῇ ὡς μιά «προτεσταντική ἀρχή».

Πάντοτε εἶχα τήν ἀπορία: Τί σημαίνει τό «πάσης Ἐπισκοπῆς Ὁρθοδόξων», τί μνημονεύει ὁ κάθε Προκαθήμενος τῆς κατά τόπον Ἐκκλησίας μέ τό «πάσης Ἐπισκοπῆς Ὁρθοδόξων», χωρίς νά μνημονεύῃ ἕναν Πρῶτον μέ τήν Σύνοδο τῶν Προκαθημένων; Αὐτή ἡ μνημόνευση ἀρμόζει περισσότερο στόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη, ὡς μιά κενωτική ἔκφραση τῆς Πρωτοθρόνου διακονίας του.

Βεβαίως, αὐτή ἡ μνημόνευση πού κάνουν οἱ Προκαθήμενοι «πάσης Ἐπισκοπῆς Ὁρθοδόξων» παρατηρεῖται τούλάχιστον, ὅπως γνωρίζω, ἀπό τόν 14^ο αἰώνα, πού κινεῖται παράλληλα μέ τήν ἀρχαιότερη μνημόνευση τῶν Διπτύχων καί ἐρμηνεύεται ἀπό αὐτήν. Ἀλλά δέν μποροῦν οἱ Προκαθήμενοι τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν νά μὴν ἀναφέρωνται σέ μιά Σύνοδο-Σύναξη μέ Πρῶτον.

Ὅποτε καταλαβαίνει κανεῖς ὅτι, ὅταν μιά Τοπική Ἐκκλησία διακόπτῃ τήν μνημόνευση στά Δίπτυχα τοῦ Πρώτου, **τότε εὐρίσκεται ἤδη σέ σχίσμα, δημιουργεῖ μιά ἀνεξάρτητη κεφαλή**, διασπᾶ τό «μερίζεται ἀμερίστως ἐν μεριστοῖς». Πρόκειται γιά μιά ἐκκλησιολογική αἵρεση μέ δογματικές ἐπιπτώσεις, ἀκριβῶς ἐπειδή ἡ Ἐκκλησία εἶναι Σῶμα Χριστοῦ καί ἔχει κεφαλή της τόν Χριστό, πού «μερίζεται ἀμερίστως ἐν μεριστοῖς» καί λειτουργεῖ σέ ὅλα τά επίπεδα συνοδικά, ἀφοῦ, κατά τόν ἱερό Χρυσόστομο, «Ἐκκλησία συστήματος καί συνόδου ἐστίν ὄνομα».

Ἐπομένως, ἡ αὐτοκεφαλία καί ἡ Πατριαρχική τιμή καί ἀξία δέν ἐρμηνεύονται ποτέ ὡς ἀνεξάρτητες Ἐκκλησίες, χωρίς Πρῶτον, ὡς «αὐτοκεφαλισμός», κατά τόν Ἰωάννη Καρμίρη, ὡς «κεφαλαρχία» κατά τόν Ὀλιβιέ Κλεμάν καί ὡς «καπετανάτο» κατά τόν Παναγιώτη Τρεμπέλα. Μιά τέτοια νοοτροπία εἶναι κατάλυση τοῦ συνοδικοῦ καί ἱεραρχικοῦ πολιτεύματος τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι μιά σχισμαστική κατάσταση, μιά ἐκκλησιολογική αἵρεση.

7. Τό δυνάμει καί ἐνεργείᾳ σχίσμα

Τά σχίσματα δέν γίνονται μόνον στό κατώτερο επίπεδο ἀπό τούς φιλοπρωτεύοντας Ἱερεῖς, ἀλλά καί στό ἀνώτερο επίπεδο, ὅταν ἕνας

Προκαθήμενος μαζί με τήν Σύνοδό του αποκόπτεται από τόν Πρῶτον καί διακόπτει τήν εὐχαριστιακή κοινωνία μαζί του.

Ἐννοεῖται ὅτι καί ὁ Πρῶτος πρέπει νά σέβεται τήν θεολογία τῆς Ἐκκλησίας καί τό συνοδικό σύστημά της. Ὑπῆρξαν δέ περιπτώσεις πού καί ὁ Πρῶτος ὑπέπεσε σέ θεολογικά λάθη καί ὑπέστη τίς συνέπειες (Νεστόριος, Ὀνώριος).

Πάντως ἡ ἀπομάκρυνση ἀπό τό συνοδικό σύστημα γίνεται ἀπό πολλά αἷτια. Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ἐρμηνεύοντας τό ἀποστολικό χωρίο «τό αὐτό εἰς ἀλλήλους φρονοῦντες», παρατηρεῖ: «Οὐδέν γάρ οὕτως ἀποσχίζει σῶμα ἐκκλησίας, ὡς ἀλαζονεία. Καί ἄλλοῦ ὁ ἴδιος διδάσκει ὅτι ἐκεῖνος πού ἀπέκοψε τόν ἑαυτό του ἀπό «τῆς συνόδου ταύτης» καί ἀπομακρύνθηκε ἀπό τήν διδασκαλία τῶν Πατέρων καί ἔφυγε ἀπό τό ἰατρεῖο «κάν ὑγιαίνειν δοκῆ, ταχέως εἰς ἀρρωστίαν πεσεῖται».

Ὁ Μέγας Βασίλειος, ἐρμηνεύοντας τό χωρίο τοῦ Προφήτου Ἡσαΐα «ἀπό ποδῶν ἕως κεφαλῆς οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ ὀλοκληρία, οὔτε τραῦμα, οὔτε μώλωψ, οὔτε πληγή φλεγμαίνουσα», γράφει: «Τραύματα μὲν οὖν τά ἐν Ἐκκλησίᾳ σχίσματα· μώλωπες δέ, αἱ ὑπουλοὶ καρδίαι· φλεγμονή δέ, ἔπαρσις ψυχῆς ἐξ ἀλόγου οἰήσεως ὀγκουμένης, καί διὰ τοῦτο ἐπαιρομένης κατά τῆς γνώσεως τοῦ Χριστοῦ». Ἔτσι, τά σχίσματα εἶναι τραύματα στήν Ἐκκλησία, οἱ ὑπουλες καρδιές εἶναι μώλωπες, ἡ ἔπαρση τῆς ψυχῆς ἀπό ἄλογη οἴηση εἶναι φλεγμονή.

Συμπερασματικά, πρέπει νά σημειωθῆ ὅτι ΜΟΝΗ κεφαλή τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ὁ Χριστός, γι' αὐτό ἡ Ἐκκλησία εἶναι Μία. Οἱ κατά τόπους Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες δέν διασποῦν τήν ἐνότητά της, κατά τόν μελισμό καί μὴ διαμερισμό τοῦ Εὐχαριστιακοῦ ἄρτου. Οἱ κατά τόπους Ἐκκλησίες διοικοῦνται κατά τόν τρόπο πού τελεῖται ἡ θεία Εὐχαριστία, ἔχουν Προεστῶτα καί συλλειτουργοῦς.

Τό πολίτευμα τῆς Ἐκκλησίας εἶναι συνοδικό καί ιεραρχικό. Αὐτό ἀρχίζει ἀπό τίς Τοπικές Ἐκκλησίες - Μητροπόλεις καί φθάνει μέχρι καί τήν Σύνοδο τῶν Προκαθημένων. Τό συνοδικό καί ιεραρχικό σύστημα λειτουργίας δέν εἶναι δυνατόν νά ἰσχύη μέχρι τούς Προκαθημένους καί ἐκεῖ νά ἰσχύη τό Παπικό ἢ Προτεσταντικό σύστημα.

Οἱ Πρῶτοι τῶν Ἐκκλησιῶν θεωροῦνται ὡς κεφαλή τῶν Ἐκκλησιῶν «εἰς τόπον καί τύπον» τῆς Κεφαλῆς, τοῦ Χριστοῦ. Ὁ «αὐτοκέφαλος Ἀρχιεπίσκοπος» χαρακτηρίζοταν ἔτσι σέ σχέση μέ τόν Μητροπολίτη καί ὄχι σέ σχέση μέ τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη, ἀπό τόν ὁποῖον ἐλάμβανε τήν χειροτονία καί τόν ὁποῖον μνημόνευε στήν θεία Λειτουργία. Ὁ ὄρος *Αὐτοκέφαλος Ἐκκλησία*, πού εἰσήχθη πολύ ἀργότερα, πρέπει νά ἐρμηνευθῆ ὀρθόδοξα καί ὄχι πάντως ὡς

διάσπαση τοῦ Συνοδικοῦ συστήματος καί ὡς «κακοκέφαλον» καί «πολυκέφαλον». Κάθε αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία πρέπει νά ἔχη σχέση μέ τόν Οἰκουμενικό Θρόνο.

Κάθε διάσπαση ἀπό τό συνοδικό καί ιεραρχικό σύστημα τῆς Ἐκκλησίας καί ἡ παύση τῆς μνημονεύσεως τοῦ Πρώτου στήν θεία Εὐχαριστία εἶναι σχίσμα καί αὐτό γίνεται ἀπό φιλαρχία καί ἀλαζονεία, ἐκτός καί ἂν ἐκεῖνος ὑπέπεσε σέ αἵρεση καί αὐτό ἐλέγχθηκε συνοδικά. Καί ἐπειδή «τάξις συνέχει τά πάντα καί τά οὐράνια, ἀλλά καί τά ἐπίγεια», αὐτή ἡ τάξη δέν μπορεῖ νά καταστρατηγεῖται στήν Σύνοδο-Σύναξη τῶν Προκαθημένων, γιατί τότε εἰσάγεται ἕνας ἄλλος ὄχι ἀγιοπατερικός, ἀλλά ἀντορθόδοξος καί ἐκκοσμικευμένος θεσμός, ἕνα οἰονεῖ Παγκόσμιο Συμβούλιο Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν!!

Ἰούνιος 2019